

„Közel, s Távol”

II.



*Az Eötvös Collegium Orientalisztika Műhely  
éves konferenciájának előadásaiból*

2012

# „Közel, s Távol” II.

*Az Eötvös Collegium Orientalisztika Műhely  
éves konferenciájának előadásaiból*

2012



# ÚJ SZÉCHENYI TERV

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség  
[www.ujszechenyiterv.gov.hu](http://www.ujszechenyiterv.gov.hu)  
**06 40 638 638**



A projektek az Európai Unió  
támogatásával valósulnak meg.

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0030 „Önálló lépések a tudomány területén”

Eötvös Collegium

Budapest, 2012

Felélő kiadó: Dr. Horváth László, az ELTE Eötvös Collegium igazgatója

Szerkesztő: Takó Ferenc

Korrektúra: Doma Petra, Jámbor Aliz Laura, Kövi Franciska,

Sándor Angelika, Takó Ferenc

Copyright © Eötvös Collegium 2012

Minden jog fenntartva!

Nyomdai kivitel: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Felélő vezető: Kovács Jánosné ügyvezető igazgató

ISBN: 978-963-89596-1-4

Szajli Krisztina

# Edogawa Ranpo és a japán detektívregény

## *A detektívtörtének kialakulása*

Mikor a detektívregény műfajának kialakulásáról beszélünk, legelőször minden bizonnyal, Edgar Alan Poe és Sir Arthur Conan Doyle neve jut eszünkbe. Japánban is az ő műveik kerültek először az irodalmi olvasóközönség elé mint egy addig ismeretlen műfaj első képviselői. Ez az újdonságnak számító regényforma, amely *tantei shōsetsu* (探偵小説) néven vált ismertté a szigetországban, gyors hódítását nagyban köszönheti Edogawa Ranpónak (江戸川乱歩), akit a japán detektívregény atyjaként tisztelnek.

Ranpo egész életére és munkásságára óriási hatást gyakorolt a nyugati irodalom. Átvette a nyugati bűnügyi történetek szabályrendszerét, és ezt megfűszerezte sajátos japán filozófiával, lélektannal. Korai műveiben a bizonyítékok megfelelő elemzése, a megfejtésre irányuló logikai következtetések vezetnek el a rejtély felderítéséhez. Noha kisebb mértékben már e korból származó novellái is betekintést engednek a bűnözőkarakterek lelki állapotába és a tett elkövetéséhez vezető indítékaikba, későbbi regényeiben több szerephez jut a lélektan és a bűnre csábító motivációk elemzése. Ez magával a detektívtörténet fejlődésével is egybevág, hiszen a kezdeti tiszta logikán és következtetésen alapuló E. A. Poe-i, kizárólag a rejtély megoldására koncentráló történeteket szépen lassan felváltotta az inkább a tettes motivációját elemző, a detektív életével foglalkozó és a korabeli életet bemutató, úgynevezett társadalmi detektívregény. Ranpo inkább az előző stílusban alkotott, csak későbbi munkáiban jelentek meg burkoltan a társadalmi problémák, az inkább a tettes pszichológiáját előtérbe helyező történetek, és jutottak még nagyobb szerephez az *ero guro*<sup>1</sup> elemek is.

## *A nyugati detektívregény*

Detektívregényről mint műfajról csak a XIX. század közepétől beszélhetünk, amikor Edgar Alan Poe megalkotta C. August Dupin figuráját, a zseniális elmét, aki az emberek viselkedéséből, gesztusaiból páratlan leleményességgel következtette

<sup>1</sup> "Erotic and grotesque", l. a 13. lábjegyzetet.

ki gondolataikat, szándékaikat. Habár ő még nem úgynevezett magánnyomozó, vagy tanácsadó detektív, mégis időről időre segítségét kérte a hivatalos közege. Az ő karakterének szinte szakasztott mása a későbbi Sherlock Holmes, aki hasonló zsenialitással oldotta meg ügyeit; egy-egy lányomból, dohány hamujából, felöltőből vagy kalapból, de még egy sétatálcából is egész jellemrajzot olvasott ki annak tulajdonosáról, csakúgy, mint Dupin.

Poe már a műfaj szinte minden főbb jellegzetességét bevezette öt rövid novellájában, amelyek közül csupán hármat tartanak szigorúan véve detektívregénynek. Ezek a *Morgue utcai kettős gyilkosság*, a *Maire Roget rejtelmes esete* és az *Ellopott levél*, amelyekben egyaránt a különc Dupin nyomoz a rejtély felderítéséért. A másik kettő, *Az aranybogár* és a *Te vagy a gyilkos* sokak számára nem felel meg a detektívregény szigorúan vett szabályainak, ennek ellenére ezek is kulcsfontosságú szerepet játszottak a műfaj kialakulásában.

Ezen alapokra épített Sir Arthur Conan Doyle, amikor megalkotta a különc mesterdetektívet, Sherlock Holmest, aki Dupinra jellemző ügyességgel, briliáns eszme-futtatással oldja meg a bűneseteket, ugyanakkor részben örökölte Dupin antiszociális és kissé narcisztikus viselkedését, saját képességeiben való feltétel nélküli hitét, mindezt mintegy ötven évvel Poe *A Morgue utcai kettős gyilkossága* után. Sherlock Holmes kalandjai páratlan sikernek örvendtek az első megjelent novellától, az 1887-es *Botrány Csehországban*tól kezdve, egészen az 1927-ben megjelent gyűjtemény, a *Sherlock Holmes esetenaplójáig* bezárólag. Ugyan Doyle többször is meg akart szabadulni a kitűnő detektívtől, mivel úgy vélte: „Jobb dolgoktól veszi el az időmet.”<sup>2</sup> Először a Moriarty professzorral való csatározás végeredményeként taszította le őt és a szuperbűnözőt egy vízesés mélyére, másodszer (az előbbi kalandból megmenekítvén) nyugdíjba küldte a detektívet, hogy hobbijának, a méhészkedésnek hódoljon, de a közönség mindkét esetben visszakövetelte az elmés nyomozót, így még három novelláskötetet és egy regényt harcolt ki Doyle-től.

A rajongók persze ennyivel sem elégedtek meg, sorra jelentek meg más írók tollából Sherlock Holmes újabbnál újabb kalandjai, még a francia Maurice Leblanc is összeereszti őt híres tolvajával, Arsène Lupinnel. Sőt több író, köztük Ronald A. Knox is részletekbe menően tanulmányozta a holmes-i történeteket annak érdekében, hogy minél több részletre fényt derítsenek a nyomozó életéből, az eddig tisztázatlan kérdésekre választ kapjanak (például miért nem nősült meg soha Holmes). Ez a megszállottság a detektív iránt a mai napig megfigyelhető,

<sup>2</sup> KESZTHELYI Tibor: *A detektívtörténet anatómiája*, Szombathely, Magvető Könyvkiadó, 1979, 47.

vegyük csak példaként a Guy Ritchie rendezésében készült *Sherlock Holmes*<sup>3</sup> kasszasikeret vagy az angol BBC 1-en futó *Sherlock*<sup>4</sup> sorozatot, ahol a történetet napjainkba ültették át.

Nemcsak zseniális magádetektívekről születtek bűnügyi regények, hanem hús-vér, átlagos képességekkel bíró nyomozókról is. Gilbert Keith Chesterton főhőse például egy lelkipásztor, Brown atya, aki a bűnösöket akarja megmenteni. Agatha Christie Jane Marple-je egy éles eszű vénkisasszony, Erle Stanley Gardner realista detektívtörténeteiben pedig Perry Mason védőügyvéd a tárgyalóteremben oldja meg a rejtélyeket. A „keménykötésű detektívregény” megalkotójaként tisztelt Raymond Chandler már a két világháború között alkotott, amikor a műfajt megpróbálták inkább a szépirodalom felé terelni, és az addigi „rejtélyregénytől” eltávolítani. A realiztikus ábrázolás, a valóságos, hétköznapi karakterek megjelenítésének mestere volt, történeteinek állandó szereplője Philip Marlowe nyomozó, aki minden tekintetben átlagos detektív, nem egy mesébe illő zseniális főhős, aki első ránézésre megoldja az ügyeket.

Akkoriban alakult ki az a mai napig szinte eldöntetlen vita különböző irodalmárok körében, hogy ezek a detektívregények vajon beletartozhatnak-e a klasszikus értelemben vett szépirodalom körébe. Ugyanis sokan nem tartották, nem tartják elég színvonalasnak ezeket a bűnügyi kalandokat, és kifogásolják ezen *ponyva* létjogosultságát az szépirodalomban. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy olyan neves írók, mint például Dosztojevszkij vagy Alexandre Dumas is alkalmazták világhírű alkotásaikban a detektívregény kellékeit, nem tagadhatjuk, hogy ennek a műfajnak helye van a szépirodalomban.

### *A detektívregény Japánban*

Amikor Európában és Amerikában már nagyban arról vitáztak, hogy a krimi befogadható-e a szépirodalom elismert műfajai közé, addig Japánban még csak akkor kerültek az emberek kezébe az első japánra fordított Edgar Alan Poe-és Doyle-novellák. Mégis, amilyen későn hódította meg a szigetország nagy-

<sup>3</sup> Guy Ritchie, a Robert Downey Jr. és Jude Law főszereplésével 2009-ben bemutatott *Sherlock Holmes* és a 2011-ben vetített folytatás, a *Sherlock Holmes 2. Árnyjáték* című hollywoodi kasszasikerében újra felélesztette Conan Doyle híres detektívét.

<sup>4</sup> Steven Moffat és Mark Gatiss együttműködéséből született a modern korunkba átültetett „*Sherlock*” története, amelyben az eddigi filmadaptációkkal szemben Conan Doyle eredeti történeteit teljes egészében újraértelmezve, napjaink Sherlock Holmesát és Dr. Watsonját mutatják be. Nem meglepő a sorozat sikere, hiszen mindkét rendezőt, a szintén óriási sikerű angol *Dr. Who*, magyarul *Ki vagy doki?* című tv-sorozat epizódjainak íróiként már jól ismerhetjük.

közönségét a detektívtörténet, olyan gyorsan áradt szét az irodalom vénáiba, és az újságok és napilapok oldalainak egyik uralkodó műfajává vált. De mi az oka ennek a hihetetlen ütemű adaptációnak?

Japán határainak erőszakos megnyitásával és az azt követő egyenlőtlen szerződések megkötésével a nyugati civilizáció országai közel félgymarmati sorba kényszerítették a Felkelő Nap Országát, amely ebből a helyzetből igyekezett minél előbb szabadulni. Erre a nyugati kultúra és tudomány átvételében látták a legfőbb gyógyírt. Ha az ország elsajátítja mindazt a tudást, amellyel a fejlettebb nyugati hatalmak rendelkeznek a gazdaság, az ipar, az infrastruktúra, az orvostudomány, a jogrendszer, az oktatás és egyéb tudományágak területén; sőt magáévá teszi, kultúrájába ülteti mindazokat a nyugati civilizációra jellemző sajátosságokat, amelyek a felvilágosult társadalom fontos ismérvei, akkor ezek a hatalmak előbb-utóbb kénytelenek lesznek elismerni Japánt egyenrangú félként. Így indult meg az ország nyugati kultúra mintájára történő átformálása. Megszületett a német mintán alapuló alkotmány, német mintára átalakult az orvostudomány, francia példát követve pedig megújították a jogrendszert, sőt az irodalom műfaja is hasonló változások elé nézett.

Tsubouchi Shōyō (坪内逍遙) több értekezésében is felhívta a figyelmet a japán írásrendszer bonyolultságára, szükségszerűnek érezte annak megújítását. Erre tett javaslatai szerint túlságosan nehéz elsajátítani a mindennapokban használatos több mint kétezer kínai írásjegyet, ezért egyszerűsíteni kell az írást, és ehhez logikusan az európai írásrendszereket kell alapul venni. Ezzel egy időben a japán irodalmi műfajok megreformálását – valójában a nyugati műfajok egy az egyben történő átvételét – szorgalmazta; kritizálta a saját hazájában született művek színvonalát. Nehezményezte, hogy a Japánban honos prózai műfajok közül egyik sem felel meg az európai elbeszélő stílusoknak, szerkezeteknek, ezért a fordítóknak, íróknak sok nehézséget okoz ezek átültetése a hazai irodalomba. Egy másik író és jeles kritikus, Hirabayashi Hatsunosuke (平林初之輔) szerint a detektívregény műfajának kibontakozásához bizonyos kulturális és jogi feltételeknek kell teljesülniük. Ilyenek az adott országban a bizonyítékokra támaszkodó bírósági eljárások,<sup>5</sup> a nyomozásban használt tudományos módszerek alkalmazása, a törvények által szabályozott jogállamiság, valamint a tudományos

<sup>5</sup> A régi japán jogrendszer és bírósági eljárások szerint csak az a bűnöző ítélhető el bűnéért, aki bevallja bűnösségét, ezért sok esetben akár kínzással is kicsikarhatták az előjárók a vallomást a vádlottból. Így sokszor a brutális kínzások hatására ártatlan emberek is vallomást tettek. Gyakran voltak elfogultak a nyomozást vezető megbízottak is. Ha tudomásukra is jutott, hogy hibáztak, és nem a megfelelő embert tartóztatták le, mégis inkább megkínózták és elítéltették a kiszemelt áldozatot, minthogy tévedésüket elismerjék, és töretlen karrierjük csorbát szenvedjen.

műveltség, az analitikus és módszeres gondolkodásmód kialakulása.<sup>6</sup> A japán írók tollából származó bűnügyi regényeknek meg kellett felelniük a nyugati társaik által felállított színvonalnak, ezért is érte olyan sok bírálat az első ilyen irányú kezdeményezéseket.

Ezért nem volt egyszerű dolguk a műfaj első fordítóinak, hiszen egy teljesen új stílust kellett megismertetniük az olvasókkal, így kezdetben a régi bírósági történeteket – amelyeknek nagy mestere volt Ihara Saikaku (井原西鶴) – próbálták ötvözni a modern nyomozás módszereivel.

### *Ihara Saikaku és a detektívtörténet előzményei az Edo-korban*

Az Edo-kor egyik legjelentősebb írója Ihara Saikaku, akit olyan realista ábrázolású műveiről ismerhetünk, mint az *Egy szerelmes férfi élete* vagy az *Öt szerelmes asszony*, számos korabeli bírósági témájú történetet<sup>7</sup> is papírra vetett, amelyek a detektívregény egyfajta elődjének tekinthetők. Ezekben ugyan nem a tudományos nyomozás folyamata, a fizikai bizonyítékok összegyűjtése és ez alapján az igazi tettes kézre kerítése játszott fő szerepet, hanem a bíróság, a bíró tekintélyét és csalhatatlan ítélőképességét ünnepelte az elbeszélés. Tudnunk kell, hogy ebben a korban nagyon erőteljesen csapott le a cenzúra a nemkívánatos irományokra. A sóguni igazságszolgáltatás bármifajta megkérdőjelezésével kapcsolatos, annak esetleges hibáit kiemelő elbeszéléseket, kritikákat azonnal betiltották. Ihara történetei azért nem vonták magukra a cenzorok haragját, mert épp a bíróságok tévedhetetlenségét és felsőbbrendűségét hirdették. Ezzel ellentétben mindazok a művek, amelyek ennek a rendszernek a hibáit és kijátszhatóságát helyezték előtérbe, válogatás nélkül tilalom alá kerültek. Ezekben az esetekben a szerző sokszor a hatóság tudta nélkül, titokban kézzel másolt formában terjesztette műveit.

Másik népszerű műfaj, amely közeli rokonságot mutat a detektívregényekkel, a Meiji-kor elején igen népszerű *dokufu*,<sup>8</sup> vagyis gyilkos nőkről szóló történet. Ezek valódi gyilkosságok eseményeit elmesélő, szenzációs újságcikksorozatokként kezdték meg pályafutásukat, majd kinőve a zsurnalizmus műfajából, önálló szerzeményekként hódították meg az olvasóközönséget. Ezekre a gyökerekre épített Kuroiwa Ruikō (黒岩涙香), amikor az első detektívtörténeteket anyanyelvére fordította.

<sup>6</sup> Hirabayashi Hasunosuke szavait Mark Silver idézi (SILVER, Mark: *Purloined letters: Cultural borrowing and Japanese crime literature, 1868–1937*, USA, University of Hawaii Press, 2008, 3.).

<sup>7</sup> IHARA Saikaku, *Honchō Ōin hiji (Bírósági történetek a cseresznyefák árnyékában; 1689)*.

<sup>8</sup> Méregkeverő asszonyok, gyilkos nők, akik valami démoni gonoszság miatt ölik meg a társadalom megbecsült férfi tagjait.

### *Kuroiwa Ruikō és a fordítás kezdetei*

Mikor Kuroiwa először arra vállalkozott, hogy lefordítja angol, francia és amerikai kollégái műveit, több, nem csak nyelvi, de kulturális akadállyal is meg kellett birkóznia. A bűnügyi regények alapvetően nem voltak ismeretlenek a japán közönség számára, ám a nyugati törvények teljes mértékben különböztek a szigetország hagyományos jogrendszerétől. Így a fordítónak minden fordításban pótolnia kellett ezeket a hiányosságokat, és hosszú magyarázatokon keresztül kellett tájékoztatnia az olvasókat a külföldi jogszabályokról és szokásokról, hogy érthető maradjon a történet. Kuroiwa tisztában volt ezekkel a kulturális különbségekből adódó nehézségekkel, ezért fordításaiban elsősorban az érthetőségre és nem a szöveghűsége törekedett. Sőt, mivel akkoriban e tudomány még nem forrott ki teljesen, ezért inkább csak az adott történet átültetéséről beszélhetünk az ő esetében. Kuroiwát így inkább írónak tekinthetjük, hiszen fordításai sokszor csupán az eredeti mű összefoglalásai, néhol saját meglátásaival kiegészítve. Ezekben japánra változtatta a szereplők neveit, az események helyszínét, mindezzel teljesen új légkört teremtve a műnek, amely így sokkal közelebb állt a hazai olvasókhoz. Ilyen módszerekkel kitűnően áthidalta a kulturális különbségeket, és a hazai közönség számára könnyen fogyaszthatóvá tette a detektívregényeket mint nyugati szórakoztató irodalmat.

Kuroiwa változataiban – a nyugati detektívregénnyel szemben – rendszeresen megjelent a társadalomkritika is, amely természetesen csak az ő beillesztéseiben szerepelt. Az író ezekben az esetekben a jogrendszer hibáira, kijátszhatóságára és korrumpálhatóságára hívta fel az olvasó figyelmét. A halálbüntetések csökkentése mellett is kiállt, mert a már nyugati mintára megreformált, de még mindig kifogásolhatóan működő bírósági eljárásokon sokszor ítélték ártatlan embereket halálra „kisebb bűnökért” is, márpedig ezekben az esetekben már nem lehetett visszavonni az ítéletet. Így, e büntetések visszaszorítása, vagyis csak súlyos esetekben való alkalmazása mellett szállt síkra fordításaival.

Habár Kuroiwa rengeteget tett a detektívregény és ezzel a nyugati irodalmi műfajok elterjedéséért, mégis csak fordításokat, adaptációkat készített, és nem saját ötleteit vetette papírra. Inkább csak az eredeti történeteket formálta át saját szájíze szerint. E tevékenysége megerősíti Hirabayashi Hatsunosuke feltevését,<sup>9</sup> amely szerint a japánok igen elmaradottnak tartották saját országukat,

<sup>9</sup> „Az ok, amiért a detektívregény nem fejlődött ki Japánban, [...] hogy a japán civilizáció tudományos szinten gyermekes és fejlődésben visszamaradott” (“The reason the detective novel hasn’t developed in Japan, is [...] that Japanese civilization is scientifically infantile and primitive.”)

és ezért igyekeztek görcsösen átvenni a nyugati szokásokat, köztük az irodalmi stílusokat is, amit a rengeteg fordítás megjelenése, de az önálló munkák hiánya mutat. Az akkoriban, de még jóval Kuroiwa Ruikō fordításai után megjelent japán szerzemények is még mindig másodrendűnek számítottak a külföldiekkel szemben.

### Edogawa Ranpo (江戸川乱歩) és a nyugati hatások, a kulturális átvétel

Ranpo az 1923-ban a népszerű *Shin seinen* (Új Ifjúság 新青年) című magazinban megjelenő *Nisen dōka* (A két szenes pénzérme 二銭銅貨) címet viselő novellájával szerezte meg magának az első elismeréseket, és indította be ezzel írói karrierjét. A kedvező kritikák után rendszeresen jelentek meg rövid történetei a magazinban. Két évvel később, az 1925-ben megjelent *D-zaka no satsujin jiken* (A „D” utcai gyilkosság esete D坂の殺人事件) című novellájában mutatkozik be először Ranpo zseniális mesterdetektívje Akechi Kogorō, aki Doyle Sherlock Holmesának japán hasonmása, a történet hangulata pedig leginkább Edgar Allan Poe *A Morgue utcai kettős gyilkosságához* hasonlítható. Talán éppen az az oka annak, hogy ilyen nagy érdeklődéssel olvasták Ranpo műveit, hogy stílusa több tekintetben is megegyezik a nyugati detektívregényekkel. Akechi Kogorō Ranpo számos későbbi novellájának visszatérő hőse, aki csakúgy, mint Holmes, páratlan intelligenciával rendelkezik, rajong a különböző rejtélyek megoldásáért, sokszor besegít a rendőrségnek, és nem utolsósorban az álcázás mestere.

Poe művei iránti rajongását nem is mutathatja más jobban, minthogy az eredetileg Hirai Tarō néven született szerző az Edogawa Ranpo írói álnevet választotta, ami nem más, mint Edgar Allan Poe nevének egyfajta japanizált változata. Akechi és Holmes karakterének hasonlósága pedig egyértelműen mutatja, milyen nagy tisztelője volt az író Doyle-nak. Mindkét nyomozó kiváló ismeretanyaggal rendelkezik a bűnügyi tudományokat és történeteket illetően, megjelenésük bizalomkeltő, kitűnően meg tudják téveszteni ellenfelüket különböző álhúhák segítségével, pillanatok alatt átlátják a bűntény szövevényes szálait, és azonosítják a tettest. Azonos jellemző az is, hogy különböző fiatalokból álló csoport segítségével veszik igénybe a tettesek megfigyeléséhez, valamint közelharcban is messze túlszárnyalják ellenfeleiket.

---

SILVER, i. m., 4. (saját fordításom) Mark Silver eredetileg Hirabayashi Hatsunosuke egyik tanulmányából idéz: HIRABAYASHI Hatsunosuke, *Nihon no kindaiteki tantei shōsetsu*, (Shin seinen, 6. kötet, 5. szám, 1925. április), 158.

Ranpo, Poe és Doyle művein kívül, többek között G. K. Chesterton és George Simenon történeteit is nagy számban olvasta, valamint behatóan tanulmányozta J. A. Symonds, Walt Whitman, valamint Murayama Kaita életét és munkásságát. Sok egyéb példaképe között ők voltak, akik inspirálták az író egyes műveit, és jó néhány tanulmányának témájául szolgáltak. Chesterton munkáit többször említi *Kakushikata no torikku*<sup>10</sup> (*Az álcázás trükkjei 隠し方のトリック*) című esszéjében, J. A. Symonds életéről több mint ötvenoldalas tanulmányt jelentetett meg *J. A. Shimonzu no hisökana jónetsu*<sup>11</sup> (*J. A. Symonds különös szenvedélye J・A・シモンズのひそやかな情熱*) címmel. Murayama pedig *Kaita „Ni shōnenzu”*<sup>12</sup> (*Kaita „Két fiatal fiú képe” 槐多「二少年図」*) című értekezésének központi alakja. További példaképei között tartja számon az író Hamao Shirō bűnügyi regényírót, aki mint jogász, a köztudatban és a tárgyalóteremben bűnként elítélt homoszexualitás pszichopatológiájával kapcsolatban, ezen megítélés ellen érvelt. Ranpo másik mestere és barátja, Iwata Junichi, aki a Japánban és külföldön megjelent, a homoszexualitás témájával foglalkozó irodalmi művek összegyűjtésének szentelte élete nagy részét. Ennek a gyűjteménynek a létrejöttében maga Ranpo is fontos szerepet vállalt.

Ranpo írói karrierje kezdetén rengeteg novellát vetett papírra, szinte minden hónapban megjelent tőle egy-egy rövid történet. Ezekkel a novellákkal alapozta meg későbbi népszerűségét. Nemcsak a detektívregényeiről volt azonban híres, hanem az úgynevezett *ero guro nansensu* (エロ・グロ・ノンセンス)<sup>13</sup> stílusú történeteivel is nagy sikert ért el. Persze sok művében a kettő keveredik, így nem lehet olyan éles határvonalat húzni közéjük, a bűnügyi témába sokszor beleolvad az erotikus és a groteszk jelleg. Már a *D-zaka no satsujin jiken*<sup>14</sup> is fellelhetjük ezt az *ero guro* motívumot, amely a szadomazo játék közben megfulladt áldozat képében jelenik meg. További híres novelláiban, mint a *Ningenisu*<sup>15</sup> (*Az ember-szék 人間椅子*), ez a karosszékben rejtőzködő perverz ember alakjában tűnik fel. Ez a férfi egy rejtékhelyet alakít ki egy óriási zárt bőrfotel belsejében, ahol abban leli örömét, hogy a hölgyek mit sem tudván az ő búvóhelyéről, beleülnek a székbe, vagyis az ő ölébe. A *Yaneura no sanposha*<sup>16</sup> (*A padlást járó szörnyeteg*

<sup>10</sup> EDOGAWA Ranpo, „Kakushikata no torikku”, = *Edogawa Ranpo zuihitsu*, 307–314.

<sup>11</sup> EDOGAWA Ranpo, „J. A. Shimonzu no hisökana jónetsu”, = *Edogawa Ranpo zuihitsu*, 60–112.

<sup>12</sup> EDOGAWA Ranpo, „Kaita „Ni shōnenzu”, = *Edogawa Ranpo zuihitsu*, 119–125.

<sup>13</sup> *Ero guro nansensu*: Japánban az 1920-as, 1930-as években kialakult sajátos japán stílusirányzat és kultúra, amely erotikus elemeket ötvöz groteszk motívumokkal, és mindezt egy nonszensz környezetbe, irreális körülmények közé helyezi.

<sup>14</sup> EDOGAWA Ranpo, „D-zaka no satsujin djiken”, = *Edogawa Ranpo kessakusen*, 59–95.

<sup>15</sup> EDOGAWA Ranpo, „Ningenisu”, = *Edogawa Ranpo kessakusen*, 217–241.

<sup>16</sup> EDOGAWA Ranpo, „Yaneura no sanposha”, = *Edogawa Ranpo kessakusen*, 147–215; EDOGAWA Ranpo, *The Stalker in the Attic*, In: *The Edogawa Ranpo Reader*, 47–80.

屋根裏の散歩者) történetében, viszont egy fiatal férfi szokatlan álöltözetek iránti szenvedélyével ismertet meg minket az író. Ez utóbbi viszont a detektívregény kategóriájába is beletartozik, hiszen a fiatalember a folytonos extrém izgalom keresése következtében gyilkosságra adja a fejét, amelyet a már jól ismert Akechi Kogorō briliáns következtetéseivel azonnal leleplez.

A számos novellán kívül néhány regény hosszúságú történettel is büszkélkedhet az író, amelyek mind a detektívregény jellegzetességeit viselik magukon. Ilyenek például az *Issun bōshi* (A törpe 一寸法師), a *Kurotokage* (A fekete gyilkos 黒蜥蜴), és a *Kotō no oni* (A magányos sziget démona 孤島の鬼). Az első két történet főhőse Akechi Kogorō, aki már egy elismert magánnyomozó, akinek segítségét több alkalommal szívesen fogadja a tokiói rendőrség, ahogyan Sherlock Holmes páratlan tudását a Scotland Yard. A harmadik regény, habár gyilkossági esettel és nyomozással kezdődik, egy másfajta világba kalauzol el minket, amelyben cirkuszi akrobaták és egy torz emberektől hemzsegő szigeten uralkodó őrült tudós egyaránt megtalálhatók. A történet eseményei a főhős menyasszonyának halálával és a tettes utáni nyomozással kezdődnek. Itt a főszereplő és annak jó barátja a rendőrségi nyomozás mellett egy magánjellegű kutatásba kezdenek. Ez Ranpo egyetlen olyan műve, ahol az egyik főszereplő nyilván homoszexuális.

Az *ero guro* stílusban íródott történetei karrierjének előrehaladtával egyre brutálisabbá váltak, és születtek olyan művei is, amelyek igen felkavaró részletességgel számolnak be perverz hajlamú gonosztevők pszichológiájáról. Pályafutása egész ideje alatt sokszor foglalkozott a bűnügyi pszichológiával, olvasott Freudtól, Jungtól és Ferenczi Sándortól is különböző tanulmányokat, és ezeket mind felhasználta karaktereinek megalkotásában.

Ranpo nemcsak számtalan detektívregény és novella írójaként szerzett magának hírnevet a japán irodalom színterén, hanem mint kítűnő elemző, kritikus rengeteg tanulmányt írt mind a külföldi bűnügyi történetekről és alkotóikról, mind a hazai művekről és íróikról. Tanulmányait megjelenésük után többször is kiadták különböző tanulmánykötetekben. Legutóbb ezen esszék közül néhány angolul is megjelent Seth Jacobowitz fordításában *The Edogawa Ranpo Reader* cím alatt. Az író jó pár novelláját fordították már le angol nyelvre, köztük először még a szerző életében a *Japanese Tales of Mystery & Imagination* kötetben, majd a fent említett gyűjteményben is szerepelnek novellái. Később szintén megjelent *The Black Lizard and Beast in the Shadows* címen Ranpo két műve, a *Kurotokage* és az *Injū*, a Kurodahan Press gondozásában. A kelet-ázsiai irodalmi művek fordításával és kiadásával foglalkozó kiadó, legújabb projektje keretében, most

jelentette meg az író nyomozójának Akechi Kogorōnak leghíresebb ellenfelével vívott harcáról szóló történetét *The Fiend with Twenty Faces* cím alatt.

Ranpo művei egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek külföldön, a számos fordítás megjelenése is ezt jelzi. A világ több országában is töretlen lelkesedéssel olvassák e különleges író páratlan stílusú elbeszéléseit. Edogawa Ranpo és életműve mindezek fényében jóval nagyobb figyelmet érdemel, és kétségtelen, hogy a kitűnő író a japán detektívregény atyjaként kell elismernünk.

### *Felhasznált irodalom*

ANGLES, Jeffrey: *Seeking the Strange, Ryōki and the Navigation of Normality in Interwar Japan*, Sophia University Press, 2008 (*Monumenta Nipponica*, Volume 63, Issue 1), 101–141.

ANGLES, Jeffrey: *Writing the Love of Boys: Representations of Male-Male Desire in the Literature of Murayama Kaita and Edogawa Ranpo*, The Ohio State University, 2003, [http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?acc\\_num=osu1071535574](http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?acc_num=osu1071535574) (2012.04.14).

ANGLES, Jeffrey: *Writing the Love of Boys: Origins of Bishonen Culture in Modernist Japanese Literature*, London, University of Minnesota Press, 2011.

CHINO Noriko: *Miyabe Miyuki's Place in the Development of Japanese Mystery Fiction*, The Ohio State University, 2008. [http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?acc\\_num=osu1230340838](http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?acc_num=osu1230340838) (2012.04.14).

EDOGAWA Ranpo: *Edogawa Ranpo zuihitsuzen*, szerk. Kida Junichirō, Chikuma Shōbō, 1994.

EDOGAWA Ranpo: *Kotō no Oni*, Kadokawa Shoten, 2009.

EDOGAWA Ranpo: *Moyo: The Blind Beast*, ford. Wythe, Anthony, Tokyo, Shinbaku Books, 2009.

EDOGAWA Ranpo: *The Black Lizard and Beast in the Shadows*, ford. Hughes, Ian, Kurodahan Press, 2006.

EDOGAWA Ranpo: *Japanese Tales of Mystery & Imagination*, ford. Harris, James B., Singapore, Tuttle Publishing, (first edition 1956).

EDOGAWA Ranpo: *The Edogawa Ranpo Reader*, ford. Jacobowitz, Seth, Japan: Kurodahan Press, 2008.

KESZTHELYI Tibor: *A detektívtörténet anatómiája*, Szombathely, Magvető Könyvkiadó, 1979.

- POE, Edgar Allan: *Edgar Allan Poe válogatott művei*, szerk. Borbás Mária – Kretzoi Miklósné, Budapest, Európa, 1981, <http://mek.niif.hu/03500/03575/index.phtml> (2012.04.14).
- REICHERT, Jim: “Deviance and Social Darwinism in Edogawa Ranpo’s Erotic-Grotesque Thriller *Kotô no oni*”, *The Society for Japanese Studies*, 2001 (*The Journal of Japanese Studies*, Volume 27, Number 1, Winter), 113–141.
- SILVER, Mark: *Purloined letters: cultural borrowing and Japanese crime literature, 1868–1937*, USA, University of Hawaii Press, 2008.
- SILVERBERG, Miriam Rom: *Erotic grotesque nonsense: the mass culture of Japanese modern times*. London, University of California Press, 2009.
- MIYANAGA Takashi: *Edgar Alan Poe to Edogawa Ranpo*, Japan, Housei daigaku shakaigaku bungakukai, 1995 (*Shakai roudou kenkyuu*), 41–50. <http://repo.lib.hosei.ac.jp/handle/10114/6004> (2012.04.14).
- MORI Maryelen M.: *Three tales of Doll-Love by Edogawa Ranpo*, California, Santa Carla University, 2000 (*Japan Review*, Volume 12), 231–246. <http://shinku.nichibun.ac.jp/jpub/pdf/jr/IJ1211.pdf> (2014.04.14).
- OMORI Kyoko: *Detecting Japanese Vernacular Modernism: Shinseinen Magazine and the Development of the Tantei Shosetsu Genre, 1920–1931*, The Ohio State University, 2003, [http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?acc\\_num=osu1048620868](http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?acc_num=osu1048620868) (2012.04.13).
- Sir Arthur Conan Doyle összes *Sherlock Holmes története 1–2.*, szerk. Tóth Róbert, Szeged, Szukits Könyvkiadó, 2001.

# Tartalomjegyzék

## „KÖZEL”

HEVESI KRISZTINA: Mereruka vezír masztabájának mozgásbrázolásai. A 13-as kamra reliefjei.....	9
TAKÁCS DÁNIEL: III. Mereszanh sírja és környezete.....	27
KÖVI FRANCISKA: Kopt kolostori művészet: a Vörös és a Fehér kolostor.....	47
SUSÁNSZKI JUDIT: Pokoli történetek. Bibliai útikalauz a síron túl.....	59
GYÖNGYÖSI CSILLA: Az egyistenhit megvallásáról (tawhīd) szóló hadísz- gyűjtemény ismertetése Buḥāri <i>Ṣaḥīḥ al-Buḥāri</i> című művéből.....	69
SZÁLKAI KINGA: Politikai iszlám: Alternatíva Közép-Ázsia számára?.....	79
BAGYINKA KRISZTINA: Törökország új önmeghatározása. Az új török külpolitika.....	89

## „TÁVOL”

NYESTE ZSOLT: A kauzalitás szerepe a <i>Gendzsi monogatariban</i> .....	101
SZÁJLI KRISZTINA: Edogawa Ranpo és a japán detektívregény.....	119
SÁGI ATTILA: A nyelvi sztenderdizációs folyamatokat elősegítő és gátló tényezők Japánban a XX. században.....	131
SÁNDOR ANGELIKA: Amit az udvariasságmélet nem tud.....	143
FÜREDI CSILLA: Személyes névmások, személyre utaló szavak a japán genolektusokban.....	151
LÁZÁR MARIANNA: Az ókori kínai és japán bronztükrökön megjelenő Négy Égtájór kultusza.....	161
VÖRÖS ERIKA: Hegy a világban, világ a hegyben. A szakrális világ földi megnyilvánulása a japán eszmerendszerben.....	171
DEÁK BORBÁLA ZSUZSANNA: A nevári buddhizmus sajátos arca.....	187
DÓBER ÁGNES: Felhők és vérpoklok. A nőkről alkotott kép a vallásban a premodern Japánban.....	195
SINKA ZSÓFIA: Távoli Szépségek. Kisaengek.....	205
KÁPOLNÁS OLIVÉR: Dzsingisz kán visszatérése.....	217

„KAPCSOLATOK”

HARTYÁNDI MÁTYÁS: Az emberi test a korai kínai bölcseletben.....	225
BARTÓK ANDRÁS: Fortélyok és táblajátékok. A kelet-ázsiai és a nyugati stratégiai kultúra.....	233
ILKÓ KRISZTINA: Eskandély Máté. Egy középkori magyarországi remete Kínában? .....	243
TAKÓ FERENC: Érvek, technikák, autoritások. Matteo Ricci <i>Tianzhu</i> <i>shiyijének</i> érvelési módszeréről.....	255
HANÁK JÁNOS: Christovão Ferreira két arca .....	271
CSONTOS SÁRA: A magyar ősköltészet keleti kapcsolatai.....	281
KONTSEK ANDRÁS: A jogaszövegek magyar nyelvű interpretációi.....	289
DOMA PETRA: Japán Shakespeare? .....	299
DÉNES MIRJAM: Japonizáló díszletek, jelmezek és a tradicionális japán művészet kapcsolatai. Tervezők, források, látásmódok .....	305
SEBESTYÉN DÓRA: Japán békeszerződés, 1951.....	327
MUSZKA KATALIN: <i>Koryo Saram</i> : A Közép-Ázsiába deportált koreaiak története .....	337
CSENDOM ANDREA: A Japánban élő koreai kisebbség, <i>a zainichi</i> „probléma”. Félreértések a koreai betelepülések kapcsán és napjaink generációs problémái.....	347